

УДК 159.923

doi: 10.15330/ps.10.1. 37-44

Мирослав СавчинДрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
msavchun@gmail.com**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОБЛЕМ ОСОБИСТОСТІ**

У статті аналізуються завдання методологічної рефлексії у сфері персоналогії, спрямованої на методологічну оцінку психологічних теорій та стану і завдання психологічної практики, вплив загальноцивілізаційних тенденцій та внутрішній світ людини та її екзистенційні домінанти на сучасному етапі. Сформульовано завдання психології у напрямі вирішення проблем вдосконалення сучасного світу, попередження проблем у розвитку особистості. Констатується відставання сучасної психології у дослідженні проблем персоналогії, яка часто пропонує неоптимальні шляхи їх вирішення, не враховує реальну онтологію людини, дається оцінка сучасній нарративній психології. Акцентується увага на проблемі змісту внутрішнього світу людини, необхідність врахування її духовного Я, незорієнтованості психологічної науки на з'ясування характеристик здорової особистості та оволодіння нею здоровим способом життя, з'ясуванні співвідношення індивідуального та спільнотного у природі людини, на проблемі поєднання життя людини в реальному та віртуальному світах, взаємодії з феноменами штучного інтелекту, ставиться завдання створення нових методів вивчення особистості, з'ясування змісту та організації фахової психологічної освіти та аналізу досягнень української психологічної науки. Акцентується увага на необхідності включення етичної проблематики в предмет психологічної науки, проблеми методологічної орієнтації персоналога та професійної відповідальності практичного психолога, вказується на деструктивні моменти у практичній реалізації психологічного знання.

Ключові слова: методологічна рефлексія, проблеми цивілізації, конструктивність психологічної науки, внутрішній світ людини, здорова особистість, індивідуальне і спільнотне в особистості, методологічні орієнтації персоналога та практичного психолога.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку цивілізації вчені-психологи усвідомили важливість методологічної рефлексії для з'ясування тенденцій розвитку психологічної науки і спрямування цього розвитку в конструктивне русло, необхідності методологічної оцінки психологічних теорій та ефективності психологічної практики [1; 3; 4; 10; 11; 13; 16; 17; 19; 25; 27; 29; 32; 35; 36; 37]. Це зумовлено зростанням ролі та відповідальності науки в умовах швидких змін у цивілізації, українському суспільстві зокрема. Загальноновизнано, що сучасна цивілізація досягла значного прогресу у сфері дослідження штучного інтелекту, створення надефективних ІТ-технологій, успіхи у сфері нейрології (нейропсихології, нейрогенетики, перспективи клонування людини, модифікації, редагування генів, народженні людини з пробірки). Найближчими десятиліттями наука досягне ще більших результатів, які будуть втілені у реальне життя (ми виносимо за дужки причини такого прискорення).

В історії людства весь час спостерігаються ситуації прискорення, великих змін (винайдення вогню, створення колеса, парової машини, електрики, телефону, радіо, обчислювальних машин тощо). Водночас сучасність, як будь-яка інша історична епоха людства, характеризується, з одного боку, домінантністю (твердістю, цілісністю), що єднає віки та покоління, і з другого, мінливістю, стаючи гнучкою, випадковою, легшою для життя людини. Історія також знає, що за періодами прискорення настає стагнація, навіть повернення у вихідну позицію. Видається, що швидкоплинність XXI ст. не є надто особливою обставиною часу. Методологічні дослідження показують, що у цій ситуації фундаментальним стабілізаційним фактором є духовна сфера людини [22; 23].

Відтак, загальноцивілізаційні процеси мають бути предметом осмислення методологів у сфері психології. Практична реалізація досягнень цивілізації уже суттєво впливає і в майбутньому фундаментально вплине на внутрішній світ людини, зокрема, на емоційну сферу, її переживання, на інтелектуальну сферу, зокрема, на стиль мислення в плані його примітивізації, в особистісному плані – на втрату незалежності, так що адаптивна поведінка стане єдиною доцільною. За такого швидкого світового темпоритму лю-

дина несе втрати. В ситуації швидких змін людина втрачає орієнтири, їй важче знаходити найголовніше у своєму житті (головні життєві смисли і здатності, погіршує свою первозданну гармонію, стає пасивно-адаптивною і дисгармонійною). Дослідження канадських нейрофізіологів показують, що використання дітьми гаджетів з раннього віку спричиняє зміни у корі головного мозку, зокрема веде до тоншення верхнього шару кори. Що буде з особистістю, коли при народженні їй будуть вживляти у мозок електронний сенсор (чип) і вона повністю буде ззовні керованою, як це позначиться на способі мислення та поведінці? У новій ситуації, коли багато завдань будуть виконувати біороботи, вона буде фізично пасивною, що безумовно вплине на її тілесність.

Дослідження показують, що, починаючи із середини 60-х – 70-х ХХ ст., років людський мозок все більше і більше докладає зусиль, аби встигати за темпоритмами, який нав'язує світ. Відтак, однією з нових здатностей людини нашої епохи початку ХХІ ст. є здатність оволодівати часом, своїми індивідуальними темпоритмами. Під впливом сучасних тенденцій відбувається розрив між раціональною, емоційною та мотиваційно-сисловою сферами особистості. Світ уже визнав, що професійне вигорання є хворобою, і в цивілізованих країнах з цієї причини будуть видавати лікарняне. За швидкого темпу життя мозок фактично працює у дефолтному режимі, коли включається автомат і втрачається креативність. Це означає, що у сучасному світі фактично відбувається війна проти людини, проти особистості.

Водночас методологічні дослідження [8; 19; 20; 22; 23; 33] вказують, що і на початку ХХІ ст. екзистенційними домінантами життя людини є: 1) його фінальність (смерть ніхто не відміняє); 2) життя людини, якщо вона прагне бути здоровою, є осмисленим, а найфундаментальнішими смислами є постійний розвиток (саморозвиток і взаєморозвиток), покращення світу, в якому ми живемо та підготовка до зустрічі з вічністю. Для цього особистості необхідно оволодіти фундаментальними здатностями вірити, любити, творити добро і боротися зі злом, надіятися, творити свободу та відповідальність; здатностями забезпечувати повноцінним своє життя; володіти обслуговувальними здатностями – повноцінно та адекватно переживати, думати та рефлексувати [23].

Одвічну цінність методологічного знання перевіряє лабораторія життя [2; 9; 12; 14; 21; 28; 30; 34]. Нові досягнення, переосмислення їхнього зв'язку зі здобутим досвідом повинні узгоджуватися з новими можливостями та новими умовами життя, а тому важливо, в якому напрямі буде розвиватися персонологія, які знання будуть актуальними, як вони будуть реалізовуватися на практиці. Уже зараз очевидно, що поширення практичних психологічних знань, подібно до того, як поширювалися знання про гігієну харчування і фізичну культуру, призводить до того, що, засвоївши їх шляхом самоосвіти, людина буде здатною надавати собі ефективну та адекватну допомогу. Тоді постає проблема перспектив сучасної психотерапії, яка зараз процвітає, бо цивілізація вносить деструктивні елементи в життя та внутрішній світ окремої людини, культивує деструктивні норми людських стосунків, нездорові норми та ідеали, породжуючи споживацтво, культуру низьких задовольень, цинізм, нігілізм, неврози, психози, масові соціопатії і психопатії. У найближчому майбутньому завдяки психологічному просвітництву психотерапія стане елементом культури людини, перетвориться у самопсихотерапію, коли людина буде здатна сама собі надати психологічну допомогу.

Виклад основного матеріалу. Видається, що психологи мають активніше працювати над удосконалення світу, докласти зусиль у напрямі його гармонізації і вдосконалення за законами краси, пропонувати шляхи та засоби для переживання людиною щастя та подолання негативних наслідків загально-цивілізаційних деструктивних тенденцій. Це означає, що психологи не мають спрямовувати свої ресурсні зусилля лише на розв'язання проблеми адаптації людини до деструктивних тенденцій, «не йти за проблемами», а, навпаки, діяти на випередження – попереджувати проблеми. Зараз навіть досягнення нейропсихології, нейроменеджменту спрямовані на посилення адаптивності, пропонуються шляхи та засоби маніпулювання людиною, щоб вона стала ефективним

працівником та ненаситним і нерозбірливим споживачем, що приносить прибуток виробникам послуг і товарів. Активно розвивається нейромаркетинг, завданням якого є створювати у корі головного мозку працівників нові нейронні зв'язки, виникає новий фах – нейролідерство. У цій ситуації людині пропонують тренуватися, звернутися до тренера, коуча, психотерапевта. Водночас люди, які роздумують над конструктивним розв'язанням цієї проблеми, давно відкрили для себе, що для збереження своєї автентичності і здоров'я необхідно постійно виходити з потоку реальних та віртуальних подій: не дивитися телевизор, зрідка перебувати у фейсбуці, вимикати гаджет, а замість цього прагнути перебувати у стані активного споглядання (вдивлятися у красиву квітку, тихе плесо річки, озера чи моря, спостерігати за рухом хмаринки на небі, за крутою скелею, величавим польотом птиці тощо).

Методологія може приймати, обґрунтовувати та обслуговувати сучасні тенденції розвитку цивілізації, в т. ч. деструктивні, які негативно впливають на внутрішній світ людини та спосіб її життя, коли тільки ставити завдання перед психологією «слідувати» за проблемами – долати наслідки. Навпаки, зусилля методологів мають спрямувати психологічну науку на попередження виникнення проблем. Тут постає проблема міри «втручання» існуючих персоналістичних теорій та психологічної практики в реальне життя, відповідальність за психологічні інновації, за ідеал розвиненої особистості, який аналізується у психології та пропонується до реалізації в суспільному та індивідуальному житті. Отже, постає проблема конструктивної спрямованості психологічного дослідження та психологічної практики. Завдання методологів і теоретиків психологічної науки полягає в допомозі у посиленні проактивності особистості, у пошуку маркерів здорового, щасливого і результативно-конструктивного життя.

Швидкоплинна, мінлива багатоподієва сучасність (З. Бауман) вимагає чіткого значення методологічних засад дослідження особистості. Відповідь на проблеми нашого часу прагне дати сучасна постнекласична психологія, зокрема нарративна психологія [2; 6; 7; 21; 28; 36; 37]. Як радикальна версія психології вона пропонує людині постійно творити нарративи, в т. ч. футуралістичні. Констатується, що у побудові нарративів особистість орієнтується на магістральні культурні сюжети (героїчна доля, історія завоювання, love-історії). Творячи нарратив, людині доводиться докладати зусилля задля знаходження сюжету, щоб упорядкувати в часі та за смыслом події. Вважається, що нарратив як видумка зі своїм сюжетом, вторинно (постфактум) організовує історію життя (дії, вчинки, смисли, переживання). Головним героєм сюжету розглядається автор нарративу, який упорядковує свою життєву історію. Обережно констатується, що нарратив не є абсолютно відірваними від реальності, але постфактум «надає» життю певної спрямованості. Зафіксовані у нарративі переживання спричиняють дистанцію між зафіксованим і реальністю. Вийшовши з потоку життєвих подій, оглянувши його ніби з боку як розповідь для іншого про себе, суб'єкт нібито у змозі взяти відповідальність, насамперед за прожите і пережите та вторинно взяти на себе відповідальність за майбутнє, коли минуле асимілюється, а майбутнє прогнозується.

Але в нарративі є ще інші моменти, на які не вказують дослідники нарративної психології, зокрема, особистість, яка оповідає (нарративує), прагне виправдати себе – свої вибори, зусилля, свої наміри, свої помилки, неавтентичні вибори. Це потрібно їй для самоствердження, конституювання себе у світі і свого майбутнього. У нарративі людина часто виправдовує свої негідні життєві цілі, поставлені завдання, смисли дій та вчинків, мотиви життя, якщо йдеться про егоїстичне самоствердження, мотив влади чи задоволення, які маскуються за декларованими альтруїстичними мотивами творення любові, добра, свободи та відповідальності. Це фактично означає, що, нарративуючи, особистість уникає відповідальності за своє життя та його наслідки.

Замість того, щоб бути активним суб'єктом, особистість нарративує, що сприймається як зростання суб'єктності. Але це фіктивна суб'єктність, бо особистість є насамперед вмотивованим діячем, а вже потім вмотивованим оповідачем, зрештою, ним може і

не обов'язково бути. В індивідуальній життєвій історії людина є суб'єктом, а вже потім персонажем сюжету. Дослідження [15; 22; 23] показують, що особистості, які у своєму житті реально творять автентичну любов, добро, надію, свободу та відповідальність, не створюють наративи, бо у їхньому життєвому просторі відсутні збурення, хронічні суперечності та конфлікти. Уявлення про головні сенси життя, про конструктивні досягнення, постановка нових життєвих завдань є засобом автентичного самоконституювання особистості та живими концептами реальної життєвої історії. Поставлені реальні життєві завдання є засобом самопрогнозування, смислового та діяльнісного спрямування та структування майбутнього. Вони складаються на завершени повного життєвого етапу і переходу на наступний, ініціюють нові етапи. Характеристиками автентичних життєвих завдань виступають стратегічність (глобальність, перспективність, масштабність за змістом, їх конгруентність особистості, відповідність загальнолюдській природі) та операціоналізованість (врахування можливостей, досвіду, умов часу, віку, потенційній проблемності, труднощів, очікуваних результатів).

Здорова особистість живе праведно, у неї фактично немає потреби оформляти наратив, за неї це робить життя, інші люди. Її проблеми – досягати цілей, не піддатися збуренню. Здорові життєві завдання, що враховують духовну доміную, автентичну спрямованість особистості, її життєва ситуація характеризується автентичністю, економічністю, креативністю, стверджувальністю. Складання життєвого плану, формування життєвих завдань, якщо це вважати наративуванням, то це глибоко інтимні наративи, якими особистість рідко ділиться з іншими людьми.

Важливою проблемою є міра конструктивності активності методологів і теоретиків, врахування чи, навпаки, невід'ємність їхніх ідей від реальної онтології особистості. У цьому зв'язку однією з фундаментальних проблем методології персонології є проблема з'ясування змісту та структури внутрішнього світу людини. Одним з основних постає запитання: чи є духовне Я складовою частиною Я особистості. Методологічний аналіз, теоретичні та емпіричні дослідження і психологічна практика [2; 9; 22; 23; 25] дають підстави дати ствердну відповідь. Наступним постає запитання, як трактувати духовне Я (як феномен трансцендентного походження, чи як результат засвоєння особистістю загальнолюдських цінностей), чи це результат самотворення, які його корені, функції та генеза, зв'язок з психологічним Я як прижиттєво набути. На даний час зібрано величезний масив емпіричних даних, що підтверджують фундаментальний вплив духовного на індивідуальну та соціальну психіку, навіть на тіло людини.

Отже, можна констатувати, що внутрішній світ особистості складається з духовного Я трансцендентного походження і психіки як прижиттєво набутого утворення. Між цими складниками може бути різне співвідношення: синергія, дисгармонія, витіснення психологічним Я духовного Я. Стратегічне самовдосконалення особистості полягає насамперед в оволодінні духовними здатностями і автентичними сенсами життя людини. Це також означає, що у природі людини є утворення, які не піддаються безпосередньому впливові соціуму, культури, бо вони «байдужі» до цього. Для духовно здорової особистості дискурс не є основоположним у її житті, як це зазначають дослідники наративної психології [38].

Методологи мають однозначно зорієнтувати психологічну науку на з'ясування характеристик здорової особистості та оволодіння нею здоровим способом життя [14; 23; 26; 30]. Дослідження показують, що цей стиль характеризується реалізованістю особистості, проявом здорової ідентичності та індивідуальності, адекватним самооцінюванням та поцінуванням інших людей, осмисленістю, результативністю, щасливістю, конструктивністю, моральністю у стосунках з навколишніми, емоційним комфортом, відсутністю емоційного, професійного та особистісного вигорання, потенціюванням та актуалізацією постійного розвитку, включенням у процес взаєморозвитку. На жаль, сучасна психологія більше звертає увагу на вивчення акцентуованої, маргінальної, невротичної, психопатичної, соціопатичної особистості, тим самим капсулюючи проблему, а у практичному

плані несвідомо залишаючи собі сферу для заробітку, не пропонуючи та не культивуючи ідеал здорової особистості, яка володіє автентичними здатностями та веде здоровий спосіб життя.

Важливою методологічною, теоретичною і водночас практичною проблемою є з'ясування співвідношення індивідуального і спільного (загальнолюдського) в природі особистості, тобто необхідність одночасного акцентування уваги не тільки на індивідуально неповторному в людині, але й на спільному. Акцентування уваги тільки на індивідуально-неповторному призводить до культивування у сфері людських стосунків егоїзму, зумовлює роз'єднаність людей, виникнення непрохідних меж між внутрішніми світами різних людей. Фактично такий підхід передбачає культивування принципу задоволення, егоїзму. Але існує об'єктивна необхідність в культивуванні особистістю спільного, яке є основою життя людини в соціумі (взаєморозуміння, конструктивної взаємодії), створення сім'ї, виховання дітей, соціального життя взагалі (соціальної ідентичності, створення суспільних благ, суспільного розвитку, функціонування соціальної відповідальності, повноцінної влади).

Потребує методологічного осмислення проблема штучного інтелекту, поєднання життя людини в реальному та віртуальному світах, створення і застосування біороботів, які можуть виконувати різні, навіть досить складні завдання (доглядати за дітьми, керувати автомобілем), звільняючи людину від фізичної активності, що фундаментально впливатиме на її природу, на психіку дитини, зокрема спрямованість її переживань, особливості розвитку емоційно-почуттєвої, вольової та інтелектуальної сфер, функціонування рефлексії, на характер зовнішньої активності.

Важливою методологічною проблемою є обґрунтування методів вивчення особистості [5; 12; 16; 18]. Відомо, що особистість проявляється, функціонує і розвивається та навіть деградує у цілісній життєдіяльності, а не в окремому виді діяльності. Відтак її слід вивчати невіддільно від цілісної життєдіяльності. Це складний метод, але він дозволяє одержати валідні та надійні емпіричні дані про особистість, які мають фундаментальне практичне значення [26]. З іншого боку, використовувані в емпіричних дослідженнях методи, які були створені видатними класиками, відстають від сучасних психологічних теорій. У вивченні такого складного феномену, яким є особистість, важливо поєднувати використання номотетичних та ідеографічних методів.

Методологічного осмислення потребує проблема з'ясування змісту та організації фахової психологічної освіти, зокрема важливо визначити, у якому напрямі та як готувати фахівців у сфері соціономічних професій, зокрема психологів і педагогів, насамперед з позиції перспективи найближчих десятиліть ХХІ ст., на що орієнтуються найпередовіші університети світу в підготовці фахівців з інших сфер.

Вітчизняним методологам необхідно проаналізувати здобутки української персонології, створити узагальнений портрет вітчизняної психологічної науки, показати її досягнення у розв'язанні актуальних проблем, щоб у зарубіжних психологів було адекватне уявлення про українських психологів та зацікавленість результатами їхніх досліджень.

У методологічному плані виникає ще одна делікатна проблема – включення етичного в предмет психологічної науки, на що вказують видатні психологи (Г. Олпорт, К.-Г. Юнг, У. Джейс, Е. Фромм), та професійна відповідальність персонолога та практичного психолога [3; 21; 25; 27; 37]. Світогляд психолога досить виразно проявляється у стилі його життя. Сучасні соціальні мережі дозволяють заглянути по той бік сцени і виявити дуже інтимні особливості світогляду психолога, що проявляється у професійному та особистісному егоїзмі, культивуванні маніпулятивних стратегій і тактик, організації власного життя за принципом задоволення. Постає питання, чи має психолог право активно культивувати у методологічних орієнтаціях, у теоретичних побудовах чи практичній діяльності свій особистий світогляд, особливо, якщо він не співвідноситься зі здоровим і прогресивним ідеалом. Факти вказують на те, що нерідко з матеріальних мотивів практичні психологи активно створюють імідж негідній персоні – претенденту на державну

посаду, беруть участь у створенні вишуканої ефективною реклами шкідливих послуг, товарів, медичних препаратів тощо.

Висновки. Отже, методологам у царині персонології необхідно фактично створити новий персоналістичний проект початку ХХІ ст., проаналізувати нові теоретичні підходи до дослідження особистості та запропонувати сучасне уявлення про особистість, зокрема про здорову, та особливості її функціонування і розвитку в нових умовах, чітко вичленувати запитання, які ми ставимо до неї: 1) що вона знає про себе, і чи адекватні ці знання (проблема самосвідомості); 2) чого вона хоче (мотиви і смисли активності – проблеми спонукальної сфери); 3) як вона ставиться до себе та оцінює себе; 4) що вона може (потенціал особистості; надійність) та як їй використовувати свій потенціал. Конструктивне розв'язання методологічних проблем призведе до ефективного розв'язання психологічною наукою теоретичних, прикладних і практичних завдань, що буде її значущим внеском у вдосконалення суспільного життя в Україні, оздоровлення людських стосунків та внутрішнього світу особистості, буде вкладом у світову психологічну науку та психологічну практику.

1. Анисимов, О. С. (1996). *Методология: функция, сущность, становление (динамика и связь времени)*. М.: ЛМА.
2. Асмолов, А. Г. (2002). *По ту сторону сознания: Методологические проблемы неклассической психологии*. М.: Смысл.
3. Балл, Г. О. (2007). *Ориентиры современного гуманизма (в социальной, образовательной, психологических сферах)*. К.-Рівне: Видавець Олег Зень.
4. Василюк, Ф. Е. (2003). *Методологический анализ в психологии*. М.: МГППУ; Смысл.
5. Гадамер, Х.-Г. (1988). *Истина и метод*. М.: Прогресс.
6. Гусельцева, М.С. (2003). Культурно-историческая психология: от классической – к постнеклассической картине мира. *Вопросы психологии*, 1, 99-115.
7. Деррида, Ж. (2007). *Письмо и различие*. М.: Акад. Проект.
8. Зинченко, В. П. (2003). Теоретический мир психологии. *Вопросы психологии*, 5, 3-17.
9. Карпенко, З. С. (2009). *Аксіологічна психологія особистості: [монографія]*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.
10. Копылов, Г. (1992). Методология и методологизация в контексте времени. *Кентавр*, 1 (5), 6-11.
11. Корнилова, Т. В., Смирнов С. Д., (2006). *Методологические основы психологии*. СПб.: Питер.
12. Крымский, С. Б. (1998). Наукове проектування. *Пульсар*, 1, 49-54.
13. Кун, Т. (2002). *Структура научных революций*. В. Ю. Кузнецов (Сост.). М.: ООО «Изд-во АСТ».
14. Мамардашвили, М. К. (2011). *Сознание и цивилизация*. СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус.
15. Менегетти, А. (2003). *Система и личность*. М.: ННБФ «Онтопсихология».
16. М'ясоїд, П. (2009). Метатеоретичний аналіз у психології. *Психологія і суспільство*, 4, 54-82.
17. Петровский, А. В., Петровский, В. А. (2000). Категориальная система психологии. *Вопросы психологии*, 5, 3-17.
18. *Предмет и метод психологии: антология* (2005). Е. Б. Старовойтенко (Ред.). М.: Акад. проект : Гаудеамус.
19. Рибалка, В. В. (2003). *Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): навч.-метод. посіб.* К.: Ніка-Центр.
20. Рибалка, В. В. (2006). *Теорії особистості у вітчизняній психології: [навч. пос.]*. К.: ІПППО АПН України.
21. Рикёр, П. (1995). *Конфликт интерпретаций: Очерки о герменевтике*. М.: Медиум.
22. Савчин, М. В. (2013). *Духовна парадигма психології: монографія*. К.: Академвидав.
23. Савчин, М. В. (2016). *Здатності особистості: монографія*. К.: Академвидав.
24. Савчин, М. В. (2019). *Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри: монографія*. Дрогобич: ПП «Посвіт».
25. Савчин, М. В. (2013). *Методологеми психології. Монографія*. Наукове видання Серія «Монограф», спільний проект із ВЦ «Академвидав», Київ.
26. Савчин, М. В. (2008). *Психологія відповідальної поведінки. монографія*. Івано-Франківськ: Місто НВ.
27. Смирнов, С. Д. (2005). Методологический плюрализм и предмет психологии. *Вопросы психологии*, 4, 3-8.
28. Старовойтенко, Е. Б. (2001). *Современная психология: формы интеллектуальной жизни*. М.: Акад. Проект.
29. Стёпин, В. С. (2000). *Теоретическое знание: структура, историческая эволюция: [монография]*. М.: Прогресс-Традиция.

30. Титаренко, Т. М. (2013). *Сучасна психологія особистості: навч. посібник*. К.: Каравела.
31. Ткаченко, О. (2009). Принципи, категорії і методологічні проблеми психології. *Психологія і суспільство*, 1, 45-133.
32. Фурман, А. В. (2016). *Ідея і зміст професійного методологування: [Монографія]*. Тернопіль: ТНЕУ.
33. Хамитов, Н. В. (2002). *Философия человека: от метафизики к метаантропологии*. К.: Ника-Центр, М.: Ин-тут общегуманит. исс-ний.
34. Хьелл, Л., Зиглер, Д. (1997). *Теории личности (Основные положения, исследования и применение)*. СПб.: Питер-Пресс.
35. Щедровицький, Г. (2000). Методологічна організація сфери психології. *Психологія і суспільство*, 2, 7-24.
36. Щедровицький, Г. П. (1994). Сладкая диктатура мысли. *Вопросы методологии*, 1-2, 9-13.
37. Юревич, А. В. (2010). *Методология и социология психологи*. М.: Изд-во «Институт психологии РАН».
38. Harre, R. (1998). *The singular self: An introduction to the psychology of personhood*. London: Sage.

REFERENCES

1. Anisimov, O. S. (1996). *Metodologiya: funktsiya, sushchnost', stanovleniye (dinamika i svyaz' vremen)* [Methodology: function, essence, becoming (dynamics and connection of times)]. М.: LMA. (rus.).
2. Asmolov, A. G. (2002). *Po tu storonu soznaniya: Metodologicheskiye problemy neklassicheskoy psikhologii* [Beyond Consciousness: Methodological Problems of a Non-Classical Psychologist]. М.: Smysl. (rus.).
3. Ball, H. O. (2007). *Orientyry suchasnoho humanizmu (v suspil'niy, osvityniy, psikhologichnykh sferakh)* [Landmarks of modern humanism (in social, educational, psychological spheres)]. К.-Rivne: Vydavets Oleh Zen'. (ukr.).
4. Vasilyuk, F. Ye. (2003). *Metodologicheskiy analiz v psikhologii* [Methodological analysis in psychologists]. М.: MGPPU; Smysl. (rus.).
5. Gadamer, KH.-G. (1988). *Istina i metod*. [Truth and Method]. М.: Progress. (rus.).
6. Gusel'tseva, M. S. (2003). Kul'turno-istoricheskaya psikhologiya: ot klassicheskoy – k postneklasicheskoy kartine mira [Cultural-historical psychology: from the classical to the post-non-classical picture of the world]. *Voprosy psikhologii* [Psychology issues], 1, 99-115. (rus.).
7. Derrida, Z. H. (2007). *Pis'mo i razlichiyе*. М.: Akad. Proyekt. (rus.).
8. Zinchenko, V. P. (2003). Teoreticheskiy mir psikhologii [Theoretical world of psychology]. *Voprosy psikhologii* [Psychology issues], 5, 3-17. (rus.).
9. Karpenko, Z. S. (2009). *Aksiologichna psikhologiya osobystosti: [monohrafiya]* [Axiological psychology of personality: [monograph]]. Ivano-Frankivs'k: Lileya-NV. (ukr.).
10. Kopylov, G. (1992). Metodologiya i metodologizatsiya v kontekste vremeni [Methodology and methodology science in the context of time]. *Kentavr* [Centaur], 1 (5), 6-11. (rus.).
11. Kornilova, T. V., Smirnov, S. D., (2006). *Metodologicheskiye osnovy psikhologii* [Methodological foundations of psychology]. SPb.: Piter. (rus.).
12. Kryms'kyy, S. B. (1998). Naukove proektuvannya [Scientific design]. *Pulsar* [Pulsar], 1, 49-54. (ukr.).
13. Kun, T. (2002). *Struktura nauchnykh revolyutsiy* [The structure of scientific revolutions]. V. Yu. Kuznetsov (Sost.). М.: ООО «Izd-vo ACT». (rus.).
14. Mamardashvili, M. K. (2011). *Soznaniye i tsivilizatsiya* [Consciousness and civilization]. SPb.: Azbuka, Azbuka-Atgikus. (rus.).
15. Menegetgi, A. (2003). *Sistema i lichnost'* [System and personality]. М.: NNBF «Ontopsihologiya». (rus.).
16. Miasoid, P. (2009). Metateoretychnyy analiz u psikhologii [Metatheoretical analysis in psychology]. *Psikhologiya i suspil'stvo* [Psychology and society], 4, 54-82. (ukr.).
17. Petrovskiy, A. V., Petrovskiy, V. A. (2000). Kategorial'naya sistema psikhologi [Categorical system psychologists]. *Voprosy psikhologii* [Psychology issues], 5, 3-17. (rus.).
18. *Predmet i metod psikhologii: antologiya* (2005) [Subject in methodology of psychology: antology] Ye.B. Starovoytenko (Red.). М.: Akad. proyekt : Gaudeamus. (rus.).
19. Rybalka, V. V. (2003). *Metodolohichni pytannya naukovoї psikhologii (Dosvid osobystisno tsentrovanoї systematyzatsiyi katehorial'no-ponyattyevoho aparatu): navch.-metod, posib.* [Methodological questions of scientific psychology (Experience of personally centered systematization of categorical-concept apparatus): teaching-method, tool]. К.: Nika-Tsentr. (ukr.).
20. Rybalka, V. V. (2006). *Teoriyi osobystosti u vitchyznyaniy psikhologii: [navch. pos.]* [Theories of personality in domestic psychology: [textbook]]. К.: IPPPO APN Ukrainy. (ukr.).
21. Rikor, P. (1995). *Konflikt interpretatsiy: Ocherki o germeneytike* [Conflict of Interpretation: Essays on Hermeneutics]. М.: Medium. (rus.).
22. Savchyn, M. V. (2013). *Dukhovna paradyhma psikhologii: monohrafiya* [The spiritual paradigm of psychology: a monograph]. К.: Akademvydav. (ukr.).

23. Savchyn, M. V. (2016). *Zdatnosti osobystosti: monohrafiya* [Personality Abilities: Monograph]. K.: Akademvydav. (ukr.).
24. Savchyn, M. V. (2019). *Zdorov"ya lyudyny: dukhovnyy, osobystisnyy i tilesnyy vymiry: monohrafiya* [Human health: spiritual, personal and physical dimensions: monograph]. Drohobych: PP «Posvit». (ukr.).
25. Savchyn, M. V. (2013). *Metodolohemy psykholohii. Monohrafiya* [Methodolohemy of psychology. Monograph]. Naukove vydannia Serii «Monohraf», spilnyi proektizVTs «Akademvydav». Kyiv. (uk.).
26. Savchyn, M. V. (2008). *Psykholohiya vidpovidal'noyi povedinky. Monohrafiya* [Psychology of responsible behavior. Monograph]. Iv. Frankivsk: Misto NV. (ukr.).
27. Smynov, S. D. (2005). Metodolohycheskyy plyuralyzm y predmet psykholohy [Methodological pluralism and subject of psychology]. *Voprosy psykholohii* [Psychology issues], 4, 3-8. (rus.).
28. Starovoytenko, E. B. (2001). *Sovremennaya psykholohyya: formy yntellektual'noy zhyzny* [Modern psychology: forms of intellectual life]. M.: Akad. Proekt. (Gaudeamus). (rus.).
29. Styopin, V. S. (2000). *Teoreticheskoye znaniye: struktura, istoricheskaya evolyutsiya: [monohrafiya]* [Theoretical knowledge: structure, historical evolution: [monograph]]. M.: Progress-Traditsiya. (rus.).
30. Tytarenko, T. M. (2013). *Suchasna psikhologiya osobystosti: navch. posibnyk* [Modern Psychology of Personality: Educ. manual.]. K.: Karavela. (ukr.).
31. Tkachenko, O. (2009). Pryntsypy, katehoriyi i metodolohichni problemy psykholohiyi [Principles, categories and methodological problems and psychology]. *Psikhohiia i suspilstvo* [Psychology and suspension], 1, 45-133. (ukr.).
32. Furman, A. V. (2016). *Ideya i zmist profesynoho metodolohuvannya: [Monohrafiya]* [Idea and professional methodology: [Monograph]]. TernopII: TNEU. (ukr.).
33. Khamitov, N. V. (2002). *Filosofiya cheloveka: ot metafiziki k metaantropologiy* [Human philosophy: from metaphysics to metaanthropology]. K.: Nika-Tsentr, M.: In-tutobschegumanit. iss-niy. (ukr.).
34. Hell, L., Zigler, D. (1997). *Teorii lichnosti (Osnovnyye polozeniya, issledovaniya i primeneniye)* [Theories of personality (Fundamentals, research and application)]. SPb.: Piter-Press.(rus.).
35. Schedrovitskiy, G. (2000). Metodolohichna orhanizatsiya sfery psykholohiyi [Methodological organization of the sphere of psychology]. *Psikhologiya i suspilstvo* [Psychology and suspension], 2, 7-24. (ukr.).
36. Shchedrovitskiy, G. P. (1994). Sladkaya diktatura mysli [The sweet dictatorship of thought]. *Voprosy metodologii* [Methodology issues], 1-2, 9-13. (rus.).
37. Yurevich, A. V. (2010). *Metodologiya i sotsiologiya psikhologi* [Methodology and sociology of psychology]. M.: Izd-vo «Institutpsihologii RAN». (rus.).
38. Harre, R. (1998). *The singularself: An introduction to the psychology of personhood*. London: Sage.

Myroslav Savchyn

METHODOLOGICAL ORIENTATIONS IN THE RESEARCH OF PERSONAL PROBLEMS

The article deals with the problems of methodological reflection in the field of personology, aimed at the methodological assessment of psychological theories as well as the state and objectives of psychological practice, the influence of general civilizational tendencies, a man's inner world and his existential dominants at the current stage. The goals of psychology aimed at the solution of problems connected with the modern world improvement, prevention of problems in the personality's development were formulated. It was claimed that modern psychology lags behind in solving the problems of personology, which seldom provides their optimal solutions, does not take into consideration the real human ontology; modern narrative psychology was assessed. The article focuses on the problem of a man's inner world content, the necessity to take into account his spiritual I, the fact that psychological science is not oriented to discovering the characteristics of a healthy personality and learning a healthy lifestyle, the clarification of the link between individual and common aspects in human nature, the problem of correlation between a person's life in real and virtual worlds, the interaction with artificial intelligence phenomena. We set the task to create new methods of personality research, to clarify the content and organization of professional psychological education and to analyze the achievements of Ukrainian psychological science. It was emphasized that ethical issues should be included in psychological science, methodological orientations of a personal therapist and a practical psychologist's professional responsibility. The destructive moments in the practical implementation of psychological knowledge were described.

Keywords: *methodological reflection, problems of civilization, constructive character of psychological science, man's inner world, healthy personality, individual and common aspects in personality, methodological orientations of a personal therapist and a practical psychologist.*